

Θ Σαίν Μάρκ Γιραρδίνος υπέρ Ελλάδος.

Ἐκ τῶν πολλῶν βιβλιοκρισιῶν καὶ τῶν πολιτικῶν ἄρθρων ὧν τὸ Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1868 ὑπῆρξεν ἀφορμὴ μεταφέρομεν μόνον τὸ ἄρθρον τοῦ διασήμου δημοσιογράφου, ἄκρου φιλέλλητος Σαίν Μάρκ Γιραρδίνου, δημοσιευθὲν ἐν τῇ ἐφημερίδι τῶν συζητήσεων (journal des débats) τῶν 8/20 φεβρουαρίου 1868 καὶ τὴν βιβλιοκρισίαν τῆς ἀξιολόγου ἐφημερίδος τῶν φιλομαθῶν τῆς 8 Μαρτίου 1868, ἐρμηνεύουσιν καλῶς τὴν φύσιν τοῦ ἔθνικοῦ Ἡμερολογίου.

Ἴδού ἐν πρώτοις ἡ τοῦ μεγατίμου Saint-Marc Girardin: L'Almanach grec continue à être un des plus curieux répertoires de l'Orient. Le volume de 1868 est publié depuis plus de trois mois. La politique ne tient qu'une très-petite place dans cet ouvrage. Cette infériorité, imposée judicieusement à la politique par l'auteur, M. Marino Vréto, est tout à fait de mise dans l'*Almanach de la Grèce*.

On s'expose à mal juger la Grèce, quand on la juge sur sa conduite politique. Il ne faut pas regarder ce que font en Grèce les ministres et les hommes d'État; il faut regarder ce que fait le peuple et la société, ce que font les agriculteurs, les vigneron, les marins, les commerçans, les professeurs, les maîtres d'école. On se dispute au Parlement

et dans les ministères, mais on agit, on travaille, on produit dans les campagnes, dans les ports, dans les comptoirs. Grâce à leur activité individuelle, partout adaptée aux besoins et aux mœurs des pays, les Grecs sont partout répandus; ils ont partout dans le monde des colonies florissantes; ils sont à la fois très-cosmopolites et très-patriotes; ils ont à la fois l'ubiquité et la nationalité. C'est une grande force.

Habitué en Europe à nos sociétés centralisées et grandement administrées, nous ne concevons pas bien que la vie vienne de la circonférence au centre, au lieu d'aller du centre à la circonférence. Telle est pourtant la vitalité grecque, et les effets en sont curieux à examiner. Les Grecs défont de temps en temps leurs gouvernemens et leurs ministères: en quoi ils ont grand tort; mais ils font et bâtissent des villes, ils fabriquent et équipent des vaisseaux. Vingt-trois villes avaient été détruites pendant la guerre contre les Turcs; elles sont aujourd'hui rebâties, et même elles sont alignées pour mieux plaire sans doute aux Européens. Dix villes nouvelles ont été bâties sur l'emplacement de villes antiques; la Grèce a une marine marchande de 5,000 navires. Quand j'ai vu Athènes en 1839, il y avait à peine, disait-on, 10 à 12,000 habitans. Il y en a 45,000 aujourd'hui (1). Ajoutez à cela une Université qui sert de phare civilisateur à tout l'Orient; partout des établissemens d'instruction publique, partout des écoles. J'ai eu des momens de tristesse sur la Grèce à cause de ses révolutions et de ses agitations politiques; j'ai toujours repris courage et espoir en voyant ses villes plus peuplées

(1) Voir l'*Annuaire encyclopédique* de 1866 et 1867, — article sur la Grèce, par M. Marino Vréto, p. 863.

chaque année, ses plantations plus nombreuses, son commerce plus étendu, ses colonies plus florissantes.

Grand partisan comme il sied à un Français, des créations faites par l'État, je me suis pourtant peu à peu familiarisé avec l'idée de créations plus simples et moins grandioses, de productions plus individuelles et plus spontanées. Je me suis dit que la civilisation avait peut-être plusieurs formes différentes, au-dessous de la forme supérieure de l'État, et que pour les nations nouvelles ou renaissantes, l'important était de créer et de produire, quelle qu'en fût la façon. Ce qui a achevé de me guérir sur ce point de mes préjugés, c'est que j'ai vu que les Grecs aimaient leur patrie autant que nous aimons la nôtre, quoiqu'ils ne la confondent pas avec l'État autant que nous le faisons.

Le mérite de l'Almanach hellénique est de présenter le tableau de cette féconde activité.

SAINT-MARC GIRARDIN.

“Τὸ “Ἑθνικὸν Ἡμερολόγιον” εἶναι μία τῶν περιεργότερων συλλογῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ πολιτικὴ κατέχει τὴν ἐλαχίστην ἐν αὐτῷ ᾄσει. Ἡ ἀφάνεια αὕτη, ἣν ὀρθῶς ποιῶν ἐπέβαλεν εἰς τὴν πολιτικὴν ὁ Κ. Μαρῖνος Βρετός, ἀρμόζει κατ’ ὀλοκληρίαν εἰς ἑλληνικὸν Ἡμερολόγιον. Κακῶς δὲ ἐξετίμα τὴν Ἑλλάδα ὁ κρίνων αὐτὴν ἐκ τῆς πολιτικῆς αὐτῆς διαγωγῆς. Δὲν πρέπει νὰ παρατηρῆ τις τί πράττουσιν ἐν Ἑλλάδι οἱ ὑπουργοὶ καὶ οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες· πρέπει νὰ παρατηρῆ τί πράττει ὁ λαὸς καὶ ἡ κοινωνία, τί πράττουσιν οἱ γεωργοί, οἱ

ἀμπελουργοί, οἱ ναῦται, οἱ ἔμποροι, οἱ καθηγηταί, οἱ διδάσκαλοι. Οἱ Ἕλληνες ἐρίζουσι μὲν πρὸς ἀλλήλους ἐν ταῖς Βουλαῖς, ἐν τοῖς ὑπουργείοις, ἀλλ' ἐνεργοῦσιν, ἐργάζονται καὶ ὠφελοῦνται ἐκ τῶν ἀργῶν, ἐκ τῶν λιμένων, ἐκ τῶν ἐμπορικῶν τραπεζῶν. Χάρις εἰς τὴν ἀτομικὴν αὐτῶν ἐνέργειαν συμβιβασομένην πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰ ἤδη παντὸς τόπου, οἱ Ἕλληνες εὐρίσκονται διεσπαρμένοι πανταχοῦ· ἔχουσιν ἀνθηρὰς ἀποικίας κατ' ἅπασαν τὴν ὑφήλιον· εἶναι ταυτοχρόνως λίαν κοσμοπολίται καὶ λίαν πατριῶται. Τοῦτο δ' εἶναι μεγάλη δύναμις.

“Ἡμεῖς οἱ Εὐρωπαῖοι συνειδίσαντες εἰς τὸ σύστημα τῆς συγκεντρώσεως καὶ εἰς τὰς εὐρύτατα διοικουμένας ἡμετέρας κοινωνίας δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν καλῶς πῶς ἡ ζωὴ ἔρχεται ἐκ τῆς περιφερείας εἰς τὸ κέντρον ἀντὶ νὰ ὑπάγῃ ἐκ τοῦ κέντρου εἰς τὴν περιφέρειαν. Οἱ Ἕλληνες ἀνατρέπουσιν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὰς κυβερνήσεις καὶ τὰ ὑπουργεῖα αὐτῶν, καὶ κατὰ τοῦτο ἔχουσι μέγα ἄδικον· ἀλλ' ἀνιδρύουσι καὶ ἀνοικοδομοῦσι πόλεις, ναυπηγοῦσι καὶ ἐφοδιάζουσι πλοῖα. Ὅτε κατὰ τὸ 1839 ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας, ὁ πληθυσμὸς αὐτῶν ἀνέβαιεν, ἔλεγον, μόλις εἰς 12,000. Σήμερον ἔχει πληθυσμὸν 45,000 κατοίκων. Προσδέσατε εἰς ταῦτα πάντα ἐν πανεπιστήμιον, ὅπερ κατέστη ὁ φάρος τοῦ πολιτισμοῦ ἐν Ἀνατολῇ· πανταχοῦ δημόσια ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα, πανταχοῦ σχολεῖα. Ἔσχον πολλάκις στιγμὰς λύπης διὰ τὴν Ἑλλάδα ἔνεκα τῶν ἐπαναστάσεων καὶ τῶν πολιτικῶν αὐτῆς ταραχῶν· ἀνέλαβον ὅμως πάντοτε θάρρος καὶ ἐλπίδα βλέπων ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῶν πόλεων αὐτῆς ἠΰξανε κατ' ἔτος, ὅτι αἱ δενδροφυτεῖα αὐτῆς ἐπολλαπλασιάζοντο, ὅτι τὸ ἐμπόριόν της ἐπεκτείνετο, αἱ ἀποικίαι της καθίσταντο ἀνθηρότεραι.

“Θερμὸς Διασώτης, ὡς ἀρμόζει εἰς Γάλλον, τῆς ἐν παντὶ ἐκδηλουμένης ἐνεργείας τοῦ κράτους συνωκείωσθην οὐχ ἤττον ὀλίγον κατ’ ὀλίγον μετὰ τῆς ιδέας τῶν ἰδιωτικῶν ἐνεργειῶν, αἵτινες εἰσὶν ἀπλούστεραι καὶ ἤττον γιγαντιαῖαι, ἀλλ’ ἀφ’ ἑτέρου μᾶλλον ἀτομικαὶ καὶ μᾶλλον αὐτόρμητοι. Εἶπον κατ’ ἑμαυτὸν ὅτι ὁ πολιτισμὸς ἔχει πιθανῶς πολλὰς καὶ ποικίλας μορφὰς, ἀνεξαρτήτως τῆς ἀνωτέρας τοῦ κράτους μορφῆς, καὶ ὅτι διὰ τὰ νέα ἢ ἀναγεννώμενα ἔθνη τὸ σπουδαιότερον εἶναι νὰ προοδεύωσιν, ἀδιάφορον τὸ πῶς. “Ὅ,τι συνετέλεσε νὰ με θεραπεύσῃ ἐκ τῶν προλήψεών μου τούτων εἶναι ἡ ἰδέα ὅτι οἱ Ἕλληνες, κατ’ ἃ εἶδον, ἀγαπῶσι τὴν ἑαυτῶν πατρίδα ὡς ἡμεῖς, καίτοι δὲν συγχέουσιν αὐτὴν, ὡς ἡμεῖς, μετὰ τοῦ κράτους.

“Τὸ “Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον” τοῦτο ἔχει τὸ καλόν, ὅτι παριστᾷ τὴν εἰκόνα τῆς γονίμου ταύτης ἐνεργείας.”

Πᾶν ὅ, τι ὑφ’ Ἑλλήνων γίνεται ἐν τῷ πέραν τῆς Ἑλλάδος κόσμῳ ἐνδεικτικὸν τῆς ζωηρότητος καὶ τῆς καλῆς ποιότητος τοῦ ἔθνικοῦ ἡμῶν βίου οὐσιωδῶς συντελεῖ καὶ εἰς τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος καὶ εἰς τὴν ἐξάλειψιν ἐπιπολαζουσῶν ἔτι ἐνιαχοῦ μεμψιμοίρων περὶ ἡμῶν ἰδεῶν. Ὅταν ἔθνος τινὸς ὁ ἀκμὴν βίος φέρει στοιχεῖα τῆς ἱστορίας του, καὶ δὲν φαίνεται αὐτὸ ἐκφυλισθὲν τῆς ἀρχαίας του εὐγενείας, ἂν εἶχε τοιαύτην, εἶναι ὡς υἱὸς νεαρὸς, οὔτινος ἡ τελείωσις ἐν ταῖς πατρικαῖς ἀρεταῖς εἶναι χρόνου μόνον ζήτημα. Χρόνου μόνον ζήτημα εἶναι ἡ τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἔθνους ἡμῶν τελείωσις, ὅταν ἕκαστος τῶν δυναμένων Ἑλλήνων καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, ὅπου γῆς καὶ ἂν ᾖ,